

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Krypta pod jezuitským kostelem
Neposkvrněného početí Panny Marie
a sv. Ignáce v Klatovech**

Lucie Partinglová

Plzeň 2016

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra archeologie

Studijní program Archeologie

Studijní obor Archeologie

Bakalářská práce

**Krypta pod jezuitským kostelem
Neposkvrněného početí Panny Marie
a sv. Ignáce v Klatovech**

Lucie Partinglová

Vedoucí práce:

PhDr. Ladislav Šmejda, Ph.D.

Katedra archeologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2016

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedení pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2016

.....

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucímu bakalářské práce PhDr. Ladislavu Šmejdovi, Ph.D. za odborné vedení práce a za cenné rady a připomínky. Dále bych ráda poděkovala paní Ireně Strakové, konzervátorce/restaurátorce, za pomoc v oblasti konzervace mumií.

Obsah

1	ÚVOD	7
2	JEZUITÉ	8
	2.1 Tovaryšstvo Ježíšovo	8
	2.2 Jezuité v Čechách.....	9
	2.3 Zrušení a znovuoobnovení řádu.....	10
	2.4 Struktura a majetek jezuitů	10
	2.5 Symboly jezuitů	11
3	JEZUITÉ V KLATOVECH	12
	3.1 Příklad do města.....	12
	3.2 Jezuitská kolej	12
	3.3 Významní jezuité působící v Klatovech	13
	3.3.1 Albert (Vojtěch) Chanovský	13
	3.3.2 Bohuslav Balbín	14
4	JEZUITSKÝ KOSTEL NEPOSKVRNĚNÉHO POČETÍ PANNY MARIE A SV. IGNÁCE	16
5	KRYPTA POD KOSTELEM	18
	5.1 Pohřbívání	18
	5.2 Identita zemřelých	18
	5.3 Stavební úpravy a následná zkáza mumii	19
6	PAMÁTKY PODOBNÉHO DRUHU V ČECHÁCH A V EVROPĚ	20
	6.1 Katakomy v České republice	20
	6.1.1 Brno	20
	6.1.1.1 Historie hrobky	20
	6.1.1.2 Pohřbívání Kapucínů	21
	6.1.2 Kralovice	21
	6.1.3 Kostel Panny Marie Vítězné a Pražského Jezulátka v Praze	22
	6.2 Katakomy v Evropě	22
	6.2.1 Řím	23
	6.2.2 Palermo.....	23
	6.3 Srovnání s Klatovami	25
7	MUMIFIKACE	26
	7.1 Přirozená vs. umělá mumifikace	26
	7.2 Záměrná vs. nezáměrná mumifikace	29
	7.3 Záměr nebo náhoda?	29
	7.4 Uložení těl v klatovské kryptě.....	30
8	ETIKA	31
	8.1 Smrt a pohřbívání	31
	8.2 Vědecký pohled	31
	8.3 Ukládání ostatků do sbírek	32
	8.4 Vystavování ostatků	33
9	KONZERVACE KLATOVSKÝCH MUMIÍ	34
	9.1 První návštěva restaurátorů	34
	9.2 Průběžné kontroly	35
	9.3 Rok 2011	35
	9.4 Ošetření tělesných ostatků	35

9.5 Oděv mumii	36
9.6 Dnešní stav.....	37
9.7 Rekonstrukce podoby Anežky Kunhuty Příchovské z Příchovic	37
10 ZÁVĚR	39
11 POZNÁMKY	40
12 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	41
12.1 Literatura	41
12.2 Internetové odkazy	44
13 RESUMÉ	45
14 PŘÍLOHY	46

1 ÚVOD

„Cokoliv minulého je navíc zastřeno oparem tajemství. Neznám snad nikoho, kdo by alespoň občas nepodlehl touze cosi objevit a dozvědět se, jak to vlastně bylo. Jen málo je však těch, kteří se zavírají na dlouhé stovky hodin do archivů a muzeí, kde trpělivě odhalují střípky poznání a z nich skládají mozaiku života našich předků.“ (Rudolf Salvetr, starosta města Klatovy, 2014; str. 6)

Smrt a pohřbívání je nedílnou součástí všech kultur světa. Každá kultura či etnická skupina však tuto „událost“ prožívá jinak. Ve své práci se chci zaměřit právě na pohřbívání v kryptách kostelů a chrámů, či přímo katakombách. Právě památky typu kostelních krypt či katakomb jsou skvělými místy pro poznávání naší minulosti. Mumifikovaná těla totiž poskytují nezaměnitelné a velmi cenné informace, které nám dopomáhají vyřešit otázky týkající se minulého světa. Je nutné se však zamyslet nad tím, zda je vhodné či eticky správné mumifikované ostatky vystavovat a prezentovat veřejnosti.

Prostřednictvím své bakalářské práce chci čtenáře seznámit s kryptou pod jezuitským kostelem Neposkvrněného početí Panny Marie a sv. Ignáce v Klatovech, nastínit její historii a celkový účel vzniku. Na základě literatury se pokusím o zasazení klatovské krypty do kontextu dalších pohřebních prostor podobného druhu nejen v Čechách ale i jinde v Evropě.

Hlavní pozornost je věnována kryptě v Klatovech, jejímu technickému řešení a ventilačnímu systému. Právě díky důmyslné ventilaci bylo zapříčiněno dokonalé vysušení příslušníků jezuitského řádu a dalších jedinců. V jednotlivých kapitolách rozebírám problematiku týkající se mumifikace lidských tkání jako specifickému druhu archeologického pramene, problematice jejich konzervace, historické hodnoty a zpřístupnění veřejnosti.

2 JEZUITÉ

2.1 Tovaryšstvo Ježíšovo

Jezuité, jinak také Tovaryšstvo Ježíšovo (Societas Jesu, Ordo Societatis Jesu, T. J.), SI, SJ je společenství řeholních kleriků, které bylo založeno již v roce 1534. Za kolébku řádu můžeme považovat Paříž. Zakladatelem byl sv. Ignác z Loyoly (*Obr. 1*). Narodil se v roce 1491 na zámku Loyola v severním Španělsku nedaleko Azpetie v provincii Guipúzcoa jako Iñigo Lopez de Loyola. Iñigo byl původně baskickým šlechticem a roku 1517 nastoupil do vojenské služby. V roce 1521 ho však postihlo těžké zranění, kdy mu v bitvě u Pampoly dělová koule rozdrtila pravou nohu a levou těžce poranila (Wright, 2006; str. 26).

Během dlouhé rekonvalescence našel cestu duchovní dráhy. „Narazil na Boha ve svém nitru, na Boha jemného vánku, který člověka pevně vede i v bouřích způsobených nepřítelem lidské přirozenosti.“ Těchto poznatků dostal při čtení příběhů ze života Ježíše Krista a svatých. A právě zde se zrodily první charakteristické znaky jezuitské spirituality, kterými jsou: „pozorná a rozjímavá četba Bible a jiné povzbudivé duchovní literatury a vnímavost vůči vnitřním hnutím, v nichž lze rozeznat znamení blízkého Boha, který člověka vede“ (Hylmar, 2013; str. 25).

Dalšími zásadami jezuitské spirituality jsou: přátelský vztah ke světu a důraz na poznávání světa, vděčnost, život k Boží slávě, praktičnost, činnost, rozlišování, rozlišování vnitřních hnutí, (sebe)reflexe, rozjímavá modlitba spojená s reflexí, umění duchovního rozhovoru a duchovní vedení, duchovní cvičení (exercicie) podle sv. Ignáce, učenlivost, růst, (sebe)kritičnost a bytostná otevřenost vůči novému, univerzalita, flexibilita (Hylmar, 2013; str. 28 – 29).

Iñigo žil jako poustevník a v roce 1528 odešel studovat do Paříže, kde se stal magistrem atriium. Zde spolu s dalšími šesti druhy založil nový řád. Stalo se tak v kapli Panny Marie na Montmartru. Řád byl potvrzený papežem Pavlem III. (Vlček – Sommer – Foltýn, 1997; str. 124).

Ignác byl zvolen prvním generálem Tovaryšstva. Došlo k rychlému rozšíření řádu do celé Evropy a to i díky stanovám vytvořeným do roku 1550. Svůj program opírali o exercicie. Jejich činnost měla velmi široký rozsah. Jezuité konali kázání, učili na školách, především na vyšších stupních, gymnasiích a univerzitách a spravovali vlastní fary. „Nebylo zavedeno jednotné roucho ani způsob společné chórové modlitby, protože byla zdůrazňována osobní zbožnost. Podle zakladatele také modlitba omezovala vnější působení kleriků“ (Vlček – Sommer – Foltýn, 1997; str. 124).

„Jezuité se také věnovali misiím v Evropě, ale i v zámoří. Nejvýznamnějším misionářem byl navarský šlechtic František Xaverský, vlastním jménem Francisco de Yasu y Xavier, který žil v letech 1506 – 1552. Byl jedním ze zakladatelů řádu a působil mimo jiné v Indii, Japonsku a Číně. Řád se poměrně rychle rozšířil po celé Evropě jako nejvíce aktivní protireformační společenstvo. Významnou úlohu také sehrál při šíření barokní kultury po celé Evropě, a to jak v oblasti umění (divadla, literatury, hudby, výtvarného umění i architektury), tak ve vědě (s univerzitními centry v Paříži a v Antverpách)“ (Vlček – Sommer – Foltýn, 1997; str. 124).

2.2 Jezuité v Čechách

Do českých zemí pronikli jezuité již brzy po založení - nejdříve roku 1555 do Starého Města pražského zásluhou sv. Petra Kanisia, který založil kolej předcházející dnešnímu Klementinu. Krátkodobě působil rezidence jezuitů v Plzni (1561 – 84), v Borovanech (1566 – 84) a v Krupce (1587 – 1618). Zásluhou Rožmberků vznikla kolej v Třeboni (1566), přestěhovaná posléze do Českého Krumlova (1584) a osazená z Prahy (Vlček – Sommer – Foltýn, 1997; str. 124).

„V 18. století jezuitský řád, který měl v českých zemích skutečně prvořadé postavení a největší počet členů, měl monopol na nejvyšší – univerzitní vzdělávání, jeho koleje a jiné domy oplývaly i dostatkem ekonomických prostředků, což bylo patrné nejen na rozsahu jejich pozemkového vlastnictví, ale i vzhledem“ (Čornejová, 2007; str. 19).

2.3 Zrušení a znovuoobnovení řádu

Jezuitský řád byl Klementem XIV. zrušen po nátlaku panovnických dvorů celé Evropy a stalo se tak 21. července 1773 papežským brevem „Dominus ac Redemptor noster“. Řád, který se udržel jen v některých odlehlých částech někdejšího Ruska, byl opět povolen Piem VII., roku 1804 pro bývalé Neapolské království a roku 1814 i pro celý svět papežskou bulou „Sollicitu do omnium ecclesiarum“. Do Čech se řád vrátil poměrně pozdě. Nejprve do Bohosudova – Krupka, kde jezuité otevřeli blízko své již existující rezidence novou kolej. Poté otevřeli rezidenci u sv. Ignáce na Novém Městě pražském (1866), rezidenci na Hostýně (1887), kolej ve Velehradě (1890) a rezidenci v Hradci Králové (1905) (Vlček – Sommer – Foltýn, 1997; str. 125).

2.4 Struktura a majetek jezuitů

Nejvyšší pozici v rádu zaujímá generál (praepositus generalis), který má své sídlo v Římě. K dispozici má několik sekretářů. Organizační strukturu Tovaryšstva tvoří šest asistencí. Jsou jimi Italia, Germania, Gallia, Hispania, Anglia, America. Tyto asistence jsou dále děleny do provincií a videprovincií. V nizozemském Nijmegenu byla již v roce 1551 založena rakouská provincie. Jejím zakladatelem byl sv. Petr Kanisius a patřily do ní jezuitské domy v českých zemích. Roku 1623 se česká provincie vyčlenila a existovala až do okamžiku zrušení řádu. Spadaly do ní zařízení jezuitů v Čechách, na Moravě i ve Slezsku. V roce 1625 měla česká provincie ve správě již sedm kolejí a dvě rezidence s 288 členy.

„Vedle předbělohorských kolejí to byla dále kolej se seminářem a gymnasiem u sv. Ignáce v Jičíně, profesní dům s gymnasiem u sv. Mikuláše na Malé Straně v Praze, kolej se seminářem u sv. Barbory v Kutné Hoře, kolej u sv. Mikuláše v Chebu, kolej s gymnasiem a seminářem u sv. Ignáce na Novém Městě pražském, kolej se seminářem a gymnasiem u Nanebevzetí P. Marie v Hradci Králové, kolej se seminářem a gymnasiem u Neposkvrněného Početí P. Marie v Klatovech a kolej se školou u sv. Ignáce a sv. Františka Xaverského v Březnici.

Rezidence se nacházely například v Krupce – Bohosudově, v Tuchoměřicích, v Opařanech, v Úštěku, na Svaté Hoře u Příbrami, v Golčově Jeníkově, ve Střelských Hošticích u Strakonice, ve Staré Boleslavi. Na Moravě patřila jezuitům kolej se seminářem a gymnasiem u sv. Michala ve Znojmě, kolej s gymnasiem u sv. Ignáce v Jihlavě, kolej s gymnasiem u sv. Františka Xaverského v Uherském Hradišti a kolej u Nejsvětějšího Jména Ježíšova v Telči“ (Vlček – Sommer – Foltýn, 1997; str. 125).

V roce 1773, tedy v době zrušení řádu, čítala česká provincie 20 kolejí a 12 rezidencí. Počet členů se pohyboval na 1071. Po obnovení řádu se české domy řadily do provincie rakouské a domy slezské do provincie haličské. Po vzniku ČSR vznikla viceprovincie a od roku 1928 provincie česko-slovenská (Vlček – Sommer – Foltýn, 1997; str. 126).

2.5 Symboly jezuitů

„Řeholním oděvem je pro jezuitu černý talár s cingulem, součástí bývá také biret, který nosí i laičtí bratři. Oděv se tak velmi neodlišuje od soudobého laického kléru. Nejsou užívána ani řeholní jména. Znak jezuitů se skládá ze zkratky jména Ježíš – IHS v modrém (červeném) poli. Nad středním písmenem je kříž a pod ním tři hřeby. Znak obtáčí věnec z paprsků. (Obr. 2) Heslem řádu je „Omnia ad majorem Dei gloriam“ (O.A.M.D.G.)“ (Vlček – Sommer – Foltýn, 1997; str. 126).

Řadové kostely jsou většinou zasvěceny zakladateli řádu, P. Marii nebo Spasiteli. Hlavním řadovým světcem je sv. Ignác z Loyoly, svatořečený již roku 1622 a pohřbený v základním jezuitském chrámu Il Gesú v Římě. Zobrazení světce většinou odpovídá jeho skutečné podobě. Je oblečen do kleriky s kvadrátkem na hlavě, nebo do menšího ornátu, často s písmeny IHS, s křížem, planoucím srdcem a s knihou. Dalšími významnými světci jsou sv. František Xaverský, sv. František Borgiaš (vlastním jménem Francisco de Borja y Aragon, vévoda z Gandie), sv. Alois z Gonzagy a sv. Petr Kanisius (Vlček – Sommer – Foltýn, 1997; str. 126).

3 JEZUITÉ V KLATOVECH

3.1 Příchod do města

Jezuité po svém příchodu do města v roce 1636 započali výstavbu několika budov, které navždy ovlivnily tvář města Klatovy. Je to například Jezuitský kostel Neposkvrněného početí Panny Marie a sv. Ignáce, katakomby a Jezuitská kolej, seminář a gymnázium. V každé větší jezuitské koleji fungovala lékárna, a ne jinak tomu bylo v Klatovech. Stojí zde od roku 1660.

3.2 Jezuitská kolej

„Jezuitská kolej (*Obr. 3*) je spojená s misijní a vzdělávací činností a již od svého založení se stala centrem bohatého kulturního života. Bohaté obřady, barokní pompa, působivé slavnostní mše, ohromující procesí, pouti do nových kultovních míst spojené se slavením svátků za účasti množství přihlížejících a především vynikající úroveň jezuitských a piaristických škol všech stupňů. To vše sloužilo nejen k ovlivnění psychiky lidí a následnému připoutání obyvatel k církvi. To vše zahrnovalo samozřejmě výchovu a řádné vzdělávání. Studenti gymnázia museli ovládat latinu a řečtinu. A to v takové míře, aby byli schopni číst, psát a debatovat“ (Váňová, 2009; str. 39).

Jelikož byl v roce 1773 jezuitský řád zrušen, znamenal tento rok zrušení i jezuitské koleje v Klatovech. Konkrétně se tak stalo dne 16. října roku 1773. S okamžitou platností byla zdejším kněžím zakázána činnost týkající se všech priorit řádu. Nesměli kázat, sloužit velké mše a vykonávat slavnostní ceremonie. Tudiž osmatřicet kněží a řádových bratrů zůstalo k dispozici klatovskému děkanu Janu Nepomuku Langerovi. Někteří nyní již bývalí jezuité v Klatovech zůstali a pokračovali ve výuce na gymnáziu. Provoz gymnázia v Klatovech trval až do roku 1778. Jiní odešli na pražskou univerzitu. V Klatovech mezi měšťany panovala kvůli zrušení řádu a následnému zrušení místní koleje neklidná a velmi vypjatá atmosféra,

avšak bylo zakázáno jakkoliv komentovat či napadat toto rozhodnutí (Aschenbrenner, 2011; str. 52 – 53).

3.3 Významní jezuité působící v Klatovech

S jezuitskou kolejí jsou spjaty osobnosti jako například básník Felix Kadlinský, spisovatel a překladatel Jiří Konstanc, barokní dějepisec a arcibiskupský kaplan J. F. Hammerschmidt (v letech 1695 – 1696 zde působil jako děkan) (Váňová, 2009; str. 39). Druhá polovina 17. století znamenala pro jezuitské písemnictví velký rozmach. Objevovala se jména jako například Bohuslav Balbín. Historik a spisovatel, který se zabýval teoretickými základy dramatické tvorby (Váňová, 2009; str. 40). Mimo jiné patří právě Balbín mezi jedny z nejznámějších jezuitů působících v Klatovech. Dalším jezuitou, který stojí za zmínku je Albert (Vojtěch) Chanovský.

3.3.1 Albert (Vojtěch) Chanovský

Chanovský má jako jeden z nejznámějších misionářů 17. století hlavní podíl na založení řádové jezuitské koleje, rekatolizaci celého regionu a obnovení katolické víry.

Albert Chanovský (*Obr. 4*) se narodil v roce 1581 v rodině rytířů Chanovských z Dlouhé Vsi ve Svěradicích na Horažďovicku. Studoval gymnázium u jezuitů v Praze. V roce 1601 vstoupil v Českém Krumlově do jezuitského řádu. V roce 1623 dochází ke zlomu v jeho dosavadním životě, jelikož je sesazen z funkce představeného českokrumlovské koleje. Od té doby se věnuje pouze misionářské práci. Misionářské práci se věnoval ještě dalších dvacet let, až do své smrti dne 16. května 1643. Byl klasickým příkladem barokního misionáře. Vůbec nedbal o své tělo a vše podřizoval pouze velebení Boha. V době jeho smrti bylo jeho tělo plné nejrůznějších chorob (Havlíček, 2013; str. 94).

Byl to právě Albert Chanovský, který se velkou mírou zasloužil o vznik jezuitské koleje v Klatovech, díky které mohl rozšířit jezuitskou obec. Má také svůj podíl na vzniku katakomb.

Jeho tělo dnes můžeme spatřit právě v kryptě pod jezuitským kostelem.

3.3.2 Bohuslav Balbín

Bohuslav Balbín (*Obr. 5*) se narodil 3. prosince 1621 v Hradci Králové. Krátce po narození jeho otec zemřel. Byl tedy vychováván matkou a babičkou, které byly obě silně věřícími katoličkami. Úcta k Panně Marii, ke které byl veden, se projevovala tedy i v jeho práci. Do školy začal chodit v Broumově, poté následovala studia na jezuitských gymnáziích v Jičíně, v Praze a v Olomouci. Před nastoupením do tzv. „rétorika“ (=poslední ročník) vstoupil ovlivněn svým duchovním mentorem do Tovaryšstva Ježíšova. V doprovodu mentora a zpovědníka P. Mikuláše Lęczyckého přijel do noviciátu do Brna (Svatoš, 2014; str. 10).

Do Klatov přišel z Jičína nejvýznamnější barokní katolický historik v roce 1663. V Klatovech patřil mezi tři rektorovy poradce koleje a v kolejním katalogu je uváděn jako Dějepisec české jezuitské provincie. I když nebyl Balbín z přeložení do Klatov zrovna nadšený, nečekaly ho zde vůbec špatné podmínky ani k životu, ani k práci. Právě v Klatovech se nacházela jedna z přednějších jezuitských kolejí České provincie. (Herold, 2014; str. 50) Dalším důvodem, proč se Balbínovi do Klatov nechtělo, bylo vedle trvajících přátelství s tamním rektorem, i to, že v Jičíně měl svůj klid na psaní, výtečnou knihovnu a bohatou nadaci. V Klatovech byl zaměstnán jako jeden z chrámových zpovědníků (Váňová, 2009; str. 42 – 43).

Dá se říci, že Balbín byl do Klatov poslán za trest. Byl to způsob, jak nad ním udržet kontrolu, lépe řečeno, jak udržet kontrolu nad tím, co píše. Balbín měl nesmírnou odvahu napsat přesně to, co si myslí a to se mnohým lidem, zvláště těm výše postaveným, nelíbilo. V Klatovech však

neměl dostatečný přístup k potřebným materiálům, a tak nemohl publikovat další kontroverzní díla (Tichá, 1986; str. 20 – 31).

Právě v Klatovech Balbín sepsal své nejslavnější dílo, známé pod názvem *Dissertatio apologetica pro lingua slavonica, praecipue bohemica* (Rozprava na obranu jazyka slovanského, zvláště českého, 1672). Současně sbíral materiál pro pozdější *Miscellanea historica regni Bohemiae* (Rozmanitosti z historie Království českého). Klatovy Balbín opustil na podzim roku 1674, kdy byl přeložen do Opavy (Váňová, 2009; str. 43).

4 JEZUITSKÝ KOSTEL NEPOSKVRNĚNÉHO POČETÍ PANNY MARIE A SV. IGNÁCE

Jezuitský kostel Neposkvrněného početí Panny Marie a sv. Ignáce (*Obr. 6*) je jednou z prvních staveb, kterou jezuité po příchodu do Klatov v roce 1636 postavili. Základy kostela byly položeny 24. dubna 1656. Stavby chrámu se ujal Giovanni Domenico Orsi spolu s Carlem Luragem.

Kostel vignolovského stylu raného baroka, ve kterém stavěli všichni tehdejší stavitelé italského původu, zvolna začal růst na jihozápadní straně náměstí. Chrám představuje „vysokou hlavní loď, jejíž podélné stěny se otevírají v malé kapli a loď křížovou, přesahující svou šířkou jen nepatrně šířku kaple lodi podélné, nízkou kopuli nad křížením lodí a s mělkým presbytářem.“ To vše se znaky typu vignolovského baroka (Weinmann, 1997; str. 64).

Vzorem pro jezuitský kostel v Klatovech byl hlavní jezuitský kostel Il Gesù v Římě (Vlček – Sommer – Foltýn, 1997; str. 306). „Půlkruhem ukončení kaple v hlavní lodi, nad ní druhý půlkruh empory, plochý nástěnný pilastr aplikovaný na stěnu mezi kaplemi, jednoduchá profilovaná římsovité hlavice, to vše je celá formovaná aparatura, která byla G. D. Orsim v Čechách mnohokrát opakována v jím stavěných kostelích“ (Weinmann, 1997; str. 64).

V roce 1674 byly dostavěny obě průčelí věže a v roce 1675 byla zhruba dokončena loď. To bylo v době, kdy zemřel arcibiskup Sobek z Nilenberka a zanikla tak pro Klatovy možnost získat biskupství. Jezuité byli na vrcholu své moci a v kostele probíhalo dokončování v podobě štukatérských prací a vybavování zařízení.

V roce 1689 vznikl požár, který založili francouzští paliči na několika místech města. Následkem požáru došlo k poničení vnitřního města spolu s Lubským předměstím. Největší škodu způsobenou tímto požárem představovalo vyhoření kostela spolu s veškerým jeho zařízením a výzdobou. V té době ještě nebyla stavba úplně dokončena a byla otevřena

pouze provizorně. Zatímco v letech 1692 – 1703 proběhla výstavba nové koleje, v kostele byl interiér opraven pouze z části, jelikož bylo podstatné, aby byl kostel opět otevřen v co nejkratší době (Weinmann, 1997; str. 64).

Budova koleje je od kostela oddělena uličkou, tudíž spolu přímo nesouvisí. Existoval zde však spojovací můstek, který byl zbořen. Dnes můžeme nový spojovací můstek mezi bývalou jezuitskou kolejí a kostelem opět spatřit. Pokud na tento můstek pohlédneme jako na jakýsi symbol, můžeme ho chápat právě jako spojení města a církve.

Jelikož se jedná o tak mohutnou a vysokou stavbu, bylo těžké vpravit sem pokročilejší formy baroka. „Dochází k tomu tak ve vnitřku, zdůrazněním horizontálních prvků k optickému snížení chrámu. Největším dílem barokní architektury jsou tři portály v čele jezuitského kostela, které jsou dílem Kiliána Ignáce Dienzenhofera. Tyto portály nejsou datovány, avšak velmi se liší od schématu fasády“ (Weinmann, 1997; str. 64).

„Sochy v nikách z roku 1743 zhotovil Jiří Hána. Socha Immaculaty na vrcholu štítu je od klatovského sochaře a pochází z roku 1673. Na vnitřku chrámu se podíleli M. V. Jaecke, Jan Heibl a řadoví jezuitští řemeslníci“ (Weinmann, 1997; str. 65).

V sedmdesátých letech 18. století dochází k posledním úpravám a dokončení chrámu. V roce 1773, kdy došlo ke zrušení jezuitského řádu, byla správa chrámu přenesena správě města. Od dokončení stavby do dnešní doby došlo ještě ke dvěma požárům, při kterých byl kostel značně poničen. Do podoby, ve které ho známe dnes, byl opraven po druhém požáru, který vypukl v roce 1810 (Vlček – Sommer – Foltýn, 1997; str. 306).

V kostele, který při pohledu shora připomíná kříž, můžeme spatřit deset oltářů. Jedná se o oltář zvěstování Panny Marie, oltář sv. Ignáce z Loyoly, oltář sv. Josefa, oltář sv. Anny, oltář sv. Floriána, oltář sv. Jana Nepomuckého, oltář sv. Františka Xaverského, oltář sv. Barbory, oltář Panny Marie Bolestné a oltář sv. Antonína (Kokaisl – Kokaislová, 2013; str. 182).

5 KRYPTA POD KOSTELEM

Krypta pod Jezuitským kostelem Neposkvrněného početí Panny Marie a sv. Ignáce na klatovském náměstí Míru, spíše známá jako klatovské katakomby, je jednou z významných památek města, za kterou se ročně sjíždějí tisíce návštěvníků z Čech i ze zahraničí.

Výstavba krypty začala společně s výstavbou kostela roku 1656. Stavba trvala až do roku 1676. „Krypty se původně rozprostíraly pod celou lodí i presbyteriem s oběma sousedními sakristiemi a táhly se pod pravými bočními kaplemi a podkruchtím až pod jihovýchodní věž“ (Vaněk – Hostaš, 1899; str. 68). Vchod se nacházel v jezuitské škole. Jako součást této práce přikládám půdorysný plán krypty pod jezuitským kostelem z roku 1937 (*Obr. 7*).

5.1 Pohřbívání

Krypty se staly pohřebištěm především příslušníků jezuitského řádu, místní šlechty, ale také vojska a měšťanstva. „Většinou to byli řádoví kněží a členové šlechty jako Kocové z Dobrše či Horové z Ocelovic“ (Hrdlička, 1947; str. 50 – 51). V letech 1676 – 1783 zde bylo pohřbeno na 220 zemřelých. Dnes známe jménem 201 jedinců, z nichž je 151 mužů a 50 žen. Pohřbívání v kostelech bylo zakázáno Josefem II. v roce 1784, tudíž tímto okamžikem skončilo i pohřbívání v klatovské kryptě (Rubáš, 2012; str. 28).

5.2 Identita zemřelých

Kompletní seznam pohřbených je k dispozici přímo v kryptě nebo na internetových stránkách. Seznam pohřbených jezuitů - <http://www.katakomy.cz/jezuiteaklatovy/seznampohrbenych/seznamzesnulychjezuitu> (odkaz funkční v dubnu 2016) a seznam ostatních pohřbených - <http://www.katakomy.cz/jezuiteaklatovy/seznampohrbenych/seznamzesnulychnejezuitu> (odkaz funkční v dubnu 2016). Jako součást této práce

přikládám kopii kompletního seznamu pohřbených v kryptě pod Jezuitským kostelem.

Asi v roce 1874 byly vytvořeny na severní straně dva nové vchody a místnosti byly využívány pro jiné účely než pohřbívání. V roce 1890 byly upraveny další vchody. V té době byly rakve bez jakéhokoliv systému či uspořádání přemístěny různě do chodeb. Díky tomu bylo poztráceno několik štítků se jmény a tak nebylo možné těla jakkoliv identifikovat. Štítky, které se dochovaly, jsou dnes uloženy ve Vlastivědném muzeu Dr. Hostaše v Klatovech (Hrdlička, 1947; str. 50).

5.3 Stavební úpravy a následná zkáza mumii

V roce 1904 byly mumie očištěny a přeneseny do místností, ve kterých se nacházejí dnes. Až v roce 1935 však byly rakve opatřeny skleněnými víky a bylo zde opatřeno elektrické osvětlení. V témže roce započaly stavební práce, které pokračovaly celý rok, z důvodu rekonstrukce střechy kostela. Došlo k zasypání vzduchových kanálů, vedoucích věžemi kostela od krypty až po střechu, stavebním materiálem. Následkem toho došlo k přerušení proudění vzduchu v prostorách krypty a mumie začaly nenávratně podléhat zkáze (Weinmann, 1997; str. 65).

Na 180 těl podlehl plísní a hnilobě. Ta byla v roce 1937 pietně pohřbena na klatovském hřbitově. Toto místo je označeno pamětním kamenem s textem: „*Památce v létech 1671 – 1773 zemřelých členů řádu jezuitů, okolní šlechty a Klatov. Měšťanů jejichž ostatky převezeny byly sem z katakomb pod jesuit. kostelem v r. 1937*“ (Obr. 8). Zbylá těla byla v roce 1963 ošetřena a uložena do skleněných rakví. K úplně záchraně neponičených ostatků dopomohla až odborná konzervace a ošetření v roce 2001 a v roce 2011, kdy proběhla celková rekonstrukce areálu do své původní podoby ze 17. století. V této době byl také opět obnoven původní ventilační systém (Rubáš, 2012; str. 28).

V dnešní době je zachováno 38 mumifikovaných tělesných ostatků, včetně dvou kosterních pozůstatků. O splnění náročného úkolu záchrany

těl se největší měrou zasloužilo Občanské sdružení Klatovské katakomby, které vzniklo ve spolupráci města a katolické církve (Rubáš, 2012; str. 28).

6 PAMÁTKY PODOBNÉHO DRUHU V ČECHÁCH A V EVROPĚ

Srovnávat klatovské katakomby s katakombami jinde v Evropě je v podstatě nemožné, jelikož v oboru mumifikace jsou právě katakomby v Klatovech jedinečné.

V rámci České republiky nalezneme podobnou památku například v Brně, v Praze nebo v kryptě farního chrámu sv. apoštolů Petra a Pavla v Kralovicích, ovšem v žádné z těchto krypt nenalezneme tak rozsáhlý soubor mumifikovaných těl.

6.1 Katakomby v České republice

6.1.1 Brno

6.1.1.1 Historie hrobky

Kapucínská hrobka v Brně je jednou z mála památek podobného rázu jako v případě klatovské krypty. Jedná se o tři podlaží ukrývající pozůstatky členů kapucínského řádu. V nejspodnějším podlaží (*Obr. 9*) se nachází „chudina“, v prostředním podlaží je k vidění šlechta a v posledním horním podlaží je umístěna jediná cínová rakev, ve které je možné spatřit ostatky Františka barona Trencka.

Stejně jako v Klatovech, vznikala brněnská hrobka v 17. století, spolu s dostavbou kláštera. I zde zafungoval systém ventilačních průduchů, díky kterým, se těla dochovala v tak skvělé podobě. Mimo těl jsou zde dochované i některé původní barokní rakve, malované olejovými barvami. Konec pohřbívání v kapucínské hrobce přišel také stejně jako v Klatovech a jinde, v roce 1784, kdy bylo pohřbívání v kostelech Josefem II. zakázáno.

V kapucínské hrobce bylo do té doby pohřbeno na 205 jedinců. Z tohoto počtu se jednalo o 153 bratří kapucínů. V dnešní době se v hrobce nachází 41 těl, která nepodlehla zkáze. Zbytek těl, která se za staletí existence hrobky rozpadla, jsou pohřbena ve zděné tumbě (hrobka.kapucini.cz).

6.1.1.2 Pohřbívání Kapucínů

Pro Kapucíny byla význačná chudoba. To svědčí i o jejich způsobu pohřbívání. Zemřelý byl uložen do rakve z dubového dřeva, která měla vysouvací dno. Nejprve se konal obřad v kostele a poté bylo tělo v rakvi přeneseno do hrobky, kde bylo ponecháno na holé zemi. Pod hlavu byla umístěna pouze cihla. Rakve se uschovávali k užití při dalším obřadu. Bratři nebyli nijak označováni, přikládaly se jim pouze drobné předměty, připomínající řeholní stav.

Nejznámějším pohřbeným v brněnské hrobce je již zmíněný František baron Trenck (*Obr. 10*), též přezdíváný jako ďábel Trenck. Baron Trenck byl velitel pandurů, vězeň odsouzený na doživotí, bratr kapucín a sám si přál být pohřben v kapucínské hrobce (hrobka.kapucini.cz).

6.1.2 Kralovice

Hrobka je umístěna v kostele sv. Petra a Pavla. Jedná se o místo posledního odpočinku členů rodu Gryspeků. Zmínka o kostele pochází již z roku 1250. Hrobka je umístěna pod jižní kaplí jednolodního kostela a za jejím vznikem stojí Florián Gryspek.

Podle pověry došlo při hostině na Kaceřově k otravě všech členů rodiny. To vyvolalo velkou zvědavost. Dnes je skoro jisté, že alespoň většina členů rodu zemřela přirozenou smrtí. Jelikož nebyla těla označena, není možná identifikace.

Co se týče počtu uložených těl v této hrobce, podle Welleby, který se k tématu vyjádřil v časopise Hylos v roce 1820, se jednalo o 18 těl. Podle Sommerovy Topografie z roku 1838 šlo o 16 těl. Nyní hrobka

obsahuje ostatky pěti mužů, sedmi žen, hlavu s poprsím jednoho muže a tělíčko bez hlavy asi dvouměsíčního dítěte (www.gryspek.cz).

Kralovické mumie jsou jedinečné svojí zachovalostí. Oproti klatovským či brněnským mumiím jsou ty kralovické o tři století starší. Do dnešní doby se dochovaly v pozoruhodné podobě bez jakéhokoliv zásahu konzervátorů (*Obr. 11*). V případě, že by se kralovické mumie dočkaly profesionální péče a ošetření, bez debat by předčily ty klatovské.

6.1.3 Kostel Panny Marie Vítězné a Pražského Jezulátka v Praze

Kostel byl stavěn již v letech 1611 – 1612 a byl zasvěcen Nejsvětější Trojici. V roce 1624 byl kostel věnován Ferdinandem II. řádu bosých karmelitánů. Ti si kostel přestavěli k obrazu svému a zasvětili ho Panně Marii Vítězné. Od roku 1784 byl kostel ve správě maltézských rytířů, dnes je ale opět v péči karmelitánů (*Obr. 12*).

Pod kostelem se rozléhají rozsáhlé krypty, které byly vybudované v roce 1666. Krypty poskytovaly místo posledního odpočinku karmelitánů a jejich příznivcům ze 17. a 18. století. Do roku 1716 zde bylo pohřbeno více než 200 osob. Vedle karmelitánů zde nacházel svůj klid rod Dietrichsteinů či španělský vojevůdce Don Baltasar de Marradas.

Krypta je v současné době veřejnosti nepřístupná. Je ve velmi špatném stavu, jelikož se do ní několikrát dostala voda a spoustu mumifikovaných těl poničila. V kryptě proběhlo několik úprav, většina těl byla přemístěna a zůstala zde pouze tři nejzachovalejší. Ta jsou uložena v rakvích opatřených skleněnými víky (www.prague.eu).

6.2 Katakomy v Evropě

V evropském, přesněji středoevropském kontextu, je možné do podobné kategorie přiřadit pouze katakomby v Brémách – Německo, Toilouse – Francie, Bordeaux – Francie, Palermu – Itálie, Římě – Itálie. Avšak v těchto případech nelze srovnávat informace, které se týkají

původu pohřbených jedinců, způsobu mumifikace, ani například počtu zde pohřbených.

6.2.1 Řím

Nejznámější katakomby nacházející se v Římě, jsou nejspíše Katakomby sv. Kalixta. Jedná se o deset kilometrů dlouhý systém chodeb. Jde o křesťanské pohřebiště založené papežem Zefyrinusem. Kalixtovy katakomby představuje systém štol, které jsou vytesané do měkkého kampánského rufu (*Obr. 13*). Pohřební komory byly tesány odshora dolů, což znamená, že nejstarší hroby jsou umístěny v horních vrstvách, zato nejmladší komory jsou k nalezení ve vrstvách spodních.

Počet pohřebních komor se zde odhaduje na 170 000. V roce 258 zde byl za vlády císaře Valeriána pohřben papež Sixtus II. Jeho tělo se nachází v papežské kryptě. Vedle je možné spatřit kryptu svaté Cecílie (Jöckle, 2000; str. 118). Co se tedy velikosti nebo počtu pohřbů týče, nemůžeme s kryptou v Klatovech hledat ani malou podobnost.

I způsob pohřbívání mrtvých je zde odlišný. Těla zabalená do plátěného rubáše byla ukládána do výklenků, které byly hloubeny ve zdech nad sebou. Tyto výklenky, uzavřené deskami byly poté omítnuty. Pro identifikaci zemřelých byly užívány osobní předměty, které se vtiskovaly do omítky. V některých případech byly do omítky vyrývány symbolické kresby či náboženské výjevy (Jöckle, 2000; str. 118). Po zaplnění katakomb přišel jejich úpadek. Znovu objeveny byly v roce 1854 archeologem a průkopníkem Giovannim Battistou de Rossim.

6.2.2 Palermo

Kapucínské katakomby v Palermu patří k velmi neobvyklým pohřebištím. Dlouhé podzemní štoly se používaly jako hrobka mnichů od roku 1599. Tyto podzemní štoly jsou raženy v tufové hornině. Od 17. století se zde uchytilo balzamování mrtvých těl příslušníků předních palermských rodin a kléru. V palermských katakombách nalezneme na 8 000

mumifikovaných těl, z nichž některá jsou uložena v rakvích, jiná zavěšena na zdech.

Zpočátku se jednalo o přirozenou mumifikaci, později však kapucíni přistoupili k mumifikaci záměrné (Wunn, 2007; str. 150). K mumifikaci zde docházelo především pomocí dvou metod. Jednou z metod bylo vysoušení těl pomocí proudícího vzduchu nebo nad doutnajícím ohněm. V tomto případě byla těla zavěšena na kameninové roury, kde vysychala až osm měsíců. Před tím, než byly mumie uloženy do rakve, byly umyty, zabaleny do slámy a vonných bylin. Při druhé metodě mumifikace docházelo k ponořování těl do vápna či arzeniku (Jöckle, 2000; str. 104). U metody vysoušení vzduchem můžeme pozorovat určitou podobnost se způsobem mumifikace v kryptě pod jezuitským kostelem v Klatovech.

V případě katakomb v Palermu se přímo nabízí otázka, zda je vůbec vhodné takto mrtvá těla vystavovat. Tuto otázku si samozřejmě můžeme klást v případě všech památek tohoto typu. V Palermu rozhodně nebylo vyhověno přání, aby nebožtíci došli svého klidu pohřbeni v zemi. Mrtvá těla jsou zde vystavena a vyskládána na policích nad sebou (*Obr. 14*). Ostatky v kapucínských katakombách jsou rozděleny podle pohlaví a povolání. Mezi těly je k vidění i biskup řecké pravoslavné církve nebo generál z okruhu Giuseppe Garibaldiho (Jöckle, 2000; str. 104).

„Některé mumie jsou zde uchovávány ve stoje v dřevěných skříních s drátěným pletivem. Je možné pozorovat návaznost na barokní truhly – relikviáře, v nichž se vystavovaly zachované kostry světců, které se vycpávaly a těla se v drahocenném rouchu a vyzdobená šperky vystavovala ve skleněné vitríně. Jiná mumifikovaná stojící těla se otáčejí z dřevěných konzol upevněných na pilířích pod klenbou ke středu chodby. K identifikaci těl slouží tabulky se jmény, které jsou zavěšeny kolem krku“ (Jöckle, 2000; str. 104).

V roce 1920 byla v palermských katakombách pohřbena dívka, Rosalia Lombardo, která ve dvou letech zemřela údajně na španělskou

horečku. Konzervace těla se ujal lékař Alfredo Salafia. Tělo holčičky je i po téměř sto letech neporušené (*Obr. 15*) (Wunn, 2007; str. 150).

6.3 Srovnání s Klatovami

Pokusím-li se jakkoliv srovnávat klatovskou kryptu pod jezuitským kostelem s katakombami ať už v Římě, či v Palermu, docházím toho názoru, že je to skutečně v podstatě nemožné. Budeme-li porovnávat krypty z hlediska počtu pohřbených jedinců, jsou prostory pod jezuitským kostelem zanedbatelné. Stejně tak způsob pohřbívání je odlišný, nehledě na záměrnost mumifikace těl. Zatímco v Klatovech docházelo dle mého názoru k mumifikaci pouhou náhodou, například v Palermu docházelo k mumifikování těl zcela záměrně. Ovšem srovnání s památkami podobného druhu v rámci České republiky je o něco reálnější. V případě brněnské hrobky Kapucínů můžeme sledovat až zarážející podobnost. Ať už mluvíme o době vzniku nebo způsobu mumifikování těl pomocí důmyslných ventilačních systémů, které zapříčinily dokonalé proudění vzduchu v prostorách krypt.

7 MUMIFIKACE

Mumie, z perštiny *mumia* a z arabštiny *múmija*. Jedná se o celá lidská, ale i zvířecí těla, která jsou díky dobrým podmínkám, ve kterých jsou uložena, skvěle zachovalá. Mumifikace je přirozené nebo umělé vysušení těla. Provádí se z důvodů co nejdelšího uchování těla zemřelého v neporušeném stavu.

7.1 Přirozená vs. umělá mumifikace

Existuje několik způsobů mumifikace. Mumifikaci můžeme dělit například na přírodní či umělou. Umělou mumifikaci jinak nazýváme balzamování. Při balzamování dochází k určitým úpravám a ošetřením těla zemřelého jedince. Jsou odstraněny měkké tkáně, které nejnáze podléhají hnilobě, především tedy mozek a ostatní vnitřní orgány (žaludek, plíce, střeva, játra). Díky hnilobě by docházelo k šíření bakterií do celého těla a mumifikace by byla neefektivní. Vyjmuté orgány jsou většinou umístěny do nádob (kanop), které zůstávají součástí hrobky. Tělo zbavené těchto částí bylo naplněno bylinnými roztoky a vonnými látkami. Za nejproslulejší oblast provádění umělé mumifikace považují Egypt.

Známými mumii, které byly před mumifikací upraveny člověkem, jsou například mumie kultury Chinchorro. Jedná se o mumie nalezené v blízkosti města Arica v Chile. Proběhlo zde několik způsobů mumifikace. Některá těla byla prostě pevně svázána a ponechána v poušti Atacama, kde došlo k přirozené mumifikaci. Na jiná těla se pořizovaly jílové masky nebo byla dokonce celá uměle vymodelována. V tomto případě došlo k celkovému odstranění kůže, měkkých tkání a orgánů, kosti byly zpevněny a tělní dutiny byly vyplněny různými rostlinami. Poté byla navracena kůže a celé tělo bylo pokryto jílem. Tyto mumie dosahují stáří až 7 000 let (Wise, 2002; str. 166 – 167).

Přirozená mumifikace spočívá ve vysušení těla bez zásahu člověka. Ideálními podmínkami jsou například kyselé prostředí močálů a bažin. V bažinách zapříčiní mumifikaci nedostatek kyslíku, a tím pádem zastavení rozpadu těla následkem množení mikroorganismů. Z prostředí bažin je velmi známá „Dívka z Windeby“ (Gebühr, 2007; str. 309).

Skvělé prostředí pro přirozenou mumifikaci je také kupříkladu poušť. Zde působí horko spolu s cirkulujícím suchým vzduchem. Mezi nejslavnější přirozenou mumii můžeme zařadit „Muže z ledu“, Ötziho, který byl objeven 19. září 1991 v Hauslabově sedle manželi Erikou a Helmutem Simonovými (Fleckinger, 2007; str. 35). Spolu s tělem Ötziho se našlo několik dalších artefaktů, jako například nádoby z březové kůry, svazky schumlané trávy, pazourky, luk, kožešiny a kůže a síť pletená z trávy (Bogucki, 2002; str. 84 – 85). Extrémně chladné prostředí je skvělým činitelem pro zachování artefaktů z organického materiálu a přirozenou mumifikaci těla. Ta je zapříčiněna suchým chladným vzduchem, avšak samotný led také pomáhá vysušení měkkých tkání těla (Rosendahl, 2007; str. 23 – 30).

Velmi dobré podmínky pro mumifikaci těl poskytují i krypty a prostory pod kostely a chrámy. Právě přirozená mumifikace suchým vzduchem je to, s čím se setkáváme v kryptě pod klatovským jezuitským kostelem, v brněnské hrobce, Kralovicích a dokonce v katakombách v Římě nebo Palermu.

Z vědeckého hlediska jsou mumie mumifikované uměle samozřejmě velice zajímavé. Ovšem co se týče získávání informací o minulém světě, jsou mumie mumifikované přirozenou cestou jednoznačně cennějším materiálem. V přirozeně mumifikovaných tělech se zachovává spousta informací. Kupříkladu v žaludku „Muže z ledu“ byly objeveny zbytky potravy, přitom se jedná o více než pět tisíc let staré ostatky.

Tabulka č. 1: Morfologické změny těla ve fázi rozpadu. Při podmínkách nadzemního uložení a teplotě mezi 20 – 24°C, bez napadení hmyzem.

Nález	Doba uplynulá od úmrtí
Počínající zezelenání kůže břicha	1 - 2 dny
Proniknutí žilní sítě přes kůži	2 - 4 dny
Začínající odlupování pokožky	5 - 6 dní
Ztráta barvy v zárodečné vrstvě pokožky	6 - 8 dní
Propuknutí hniloby do tělních dutin	8 - 14 dní
Hnijící emfyzém podkoží	8 - 14 dní
Nadýmaní tělních dutin	8 - 14 dní
Difuze všech tekutin, rozpad orgánů	po několika měsících
Začátek vysoušení a mumifikace měkkých tkání	po několika měsících

Převzato z: Madea, Preuss, Musshoff, 2007; str. 10

V tabulce číslo 1 můžeme pozorovat jak dlouhá doba je potřebná k tomu, aby došlo k určitým morfologickým změnám na těle zemřelého jedince. V průběhu jednoho až čtyř dnů, kdy je tělo volně položené na zemi při teplotě mezi 20 – 24 °C, dochází k zezelenání kůže v oblasti dutiny břišní a k okem pozorovatelnému zvýraznění žil. Kolem pátého až osmého dne dochází ke změnám týkající se pokožky. Ztrácí svojí barvu a dochází k jejímu odlupování. Během osmého až čtrnáctého dne se dostavuje počínající hniloba, šířící se do těla. Důsledkem toho dochází k nadýmání tělních dutin. K rozpadu orgánů dochází až po delší době. Obvykle jsou to až měsíce od smrti. Stejně tak obvykle několik měsíců od úmrtí dochází k vysušování těla a následné mumifikaci.

7.2 Záměrná vs. nezáměrná mumifikace

Mumifikaci jako takovou můžeme dělit na záměrnou a nezáměrnou. Záměrnou mumifikací rozumíme právě balzamování, či jinou úpravu těla, pro co nejdelší uchování. Člověk tedy účelně a zcela vědomě připravuje tělo k věčnému odpočinku. Tak tomu bylo například ve Starověkém Egyptě.

Další možností je mumifikace nezáměrná. V tomto případě jsou těla neintencionálně vystavena takovým podmínkám, při kterých dochází k mumifikaci. Neznamená to však, že těla musí být na takové místo uložena člověkem. O nezáměrnou mumifikaci jde i v případě, že jedinec zemře v přírodě a v nejbližší době nedojde k nalezení jeho ostatků. Pokud jsou tedy ostatky vystaveny příhodným podmínkám, příroda se zde sama postará o vysušení těla a následnou dokonalou mumifikaci.

7.3 Záměr nebo náhoda?

Domnívám se však, že v klatovské kryptě nedocházelo k mumifikaci těl záměrně, nýbrž nezáměrně. Důmyslný ventilační systém vedený věžemi kostela z krypty až ke střeše může svědčit o opaku. To lze však vysvětlit například tím, že ventilací vzduchu se předcházelo vlhkosti a s ní spojené tvorbě plísní ve sklepení kostela a následnému chátrání prostor.

To, že v těchto prostorách jezuitského pohřebiště došlo k mumifikování těl je podle mého názoru pouze vedlejším efektem. Je samozřejmě možné, že co se mumifikace suchým vzduchem, jak je tomu v kryptě, týče, došli členové řádu k určitým poznatkům a dále v pohřbívání tímto způsobem pokračovali záměrně.

Právě díky způsobu mumifikace jsou klatovské katakomby tak jedinečné. Nemluvíme o jedinečnosti pouze v rámci České republiky, ale celé Evropy. V České republice můžeme hledat podobnost v kryptě farního chrámu sv. apoštolů Petra a Pavla v Kralovicích, kde se ale nachází jen něco kolem patnácti tělesných ostatků šlechtické rodiny. Dále v Brně v již

zmiňované kapucínské hrobce a v Praze v kryptě pod kostelem Panny Marie Vítězné a Pražského Jezulátka.

V rámci Evropy, přesněji střední Evropy jsou katakomby fungující na podobném principu například v Brémách v Německu, v Toulouse a v Bordeaux ve Francii, v Římě a v Palermu v Itálii.

7.4 Uložení těl v klatovské kryptě

Zemřelí zde byli uloženi v dubových rakvích (*Obr. 16*). Pro lepší absorpci bylo užito chmelových šišek, kterými byly dubové rakve vystlané. Samotné mumifikaci dopomohl v prostorách krypty suchý vzduch, který obsahoval antiseptické látky (Weinmann, 1997; str. 65).

Aby těla nenapadala plíseň a hniloba, je v kryptě důležitý cirkulující vzduch. K tomu slouží důmyslný ventilační systém, tvořený větracími kanály. Tyto kanály jsou vedeny zděnými sloupy ve věžích kostela z krypty až po střechu. Proudící vzduch vysušil těla natolik, že vážila zhruba mezi 6 až 12 kg. Tudíž pouze proudící vzduch zde vykonal to, čeho bylo například v Egyptě dosahováno složitými chemickými procedurami a postupy (Weinmann, 1997; str. 65).

8 ETIKA

8.1 Smrt a pohřbívání

Smrt, pohřbívání a rituály spolu s ním spojené, jsou součástí každé kultury světa. Každá kultura či etnická skupina lidí vnímá okamžik odchodu člověka jinak. Pro některé skupiny znamená smrt přechod do posmrtného života. A pro jiné je smrt prosté ukončení existence na zemi.

Co se týče rituálů spojených s úmrtím, existuje také řada rozdílných přístupů. Na jedné straně je samotný pohřeb brán jako pocta zemřelému, na straně druhé je možné brát tento „obřad“ spíše jako rozloučení pozůstalých. Právě rozloučení se zemřelým probíhá v různých společenských skupinách různými způsoby. Pozůstalí v některých kulturách jsou ponořeni do smutku a truchlí, v jiných kulturách je smrt brána jako pocta a je oslavována, v dalších kulturách je oslavován samotný život zemřelého.

8.2 Vědecký pohled

Z pohledu archeologie se tedy nabízí otázka, zda je vůbec vhodné či eticky přípustné s pozůstatky jakkoliv manipulovat, zkoumat je, či je dokonce vystavovat na odív veřejnosti. Z vědeckého hlediska jsou nalezené pozůstatky jedinečným zdrojem informací. Za pomoci moderních technologií je dnes možné z ostatků určit v podstatě vše potřebné k zařazení nálezu do kulturně chronologického kontextu. Ať už se jedná o pohlaví, věk, rasu či původ zemřelého.

V případě nálezu tělesných ostatků „je samozřejmě nutné kontaktovat potencionálně zainteresované strany včetně minoritních etnických a náboženských skupin a zjistit, existuje-li spojitost mezi jejich kulturními normami a dotyčnými nálezy“ (Šmejda, 2014; str. 71). Samozřejmě může nastat situace, kdy pozůstalí nebo zainteresované skupiny nesvolí s prováděním výzkumů. Tím však pro vědeckou obec dochází k nenahraditelným ztrátám informací. Například mumifikovaná

kůže a svaly jsou skvělými zdroji DNA. Také u vlasů byl při analyzování prokázán velký význam (Bramanti, 2013; str. 102).

Ovšem je nutné si uvědomit, zda je vůbec v takovém případě, kdy jsou ostatky zkoumány ať už v situaci „in-situ“ či v laboratoři, možné dostat přání nejen pozůstalých, ale i zemřelého, aby došel vlastního klidu.

Abych uvedla příklad, v islámském náboženství je tradicí hned po smrti člověka, otočit jeho hlavu tváří k Mecce, pokud to však situace neumožňuje, otáčí se hlava na pravou stranu. Totéž následuje i při pohřbívání těla (Petersen, 2013; str. 241). Bylo by tedy nevhodné ostatky ze země vyjmout a směřovat je jiným směrem, než určuje jejich víra.

Někteří mohou zastávat ten názor, že mrtvému už je v podstatě jedno, co se s ním děje. Musíme však mít na paměti, že rodině, blízkým pozůstalým, to jedno být nemusí. V případě, že tedy dojde ze strany vědců ke zkoumání ostatků, je nutné zachovávat pietu a určitou úctu k zemřelému.

8.3 Ukládání ostatků do sbírek

V některých případech je umožněno nalezené ostatky vyjmout z nálezové situace a umístit je do muzea či jiné instituce, kde budou uchovány v podmínkách, při kterých nebude docházet k chátrání či jiné zkáze. Ne vždy je to však možné.

Většinou nejsou nalezeny pouze tělesné ostatky. Jde-li o pohřeb, jsou k dispozici i jiné artefakty. Jsou jimi například milodary, jako nádoby, šperky, zbraně a podobně. Ideálním řešením uložení ostatků, je odebrání a následné uložení v jednom souboru. To znamená uchovat pohromadě jak kosti, tak ostatní předměty. To však každá situace neumožňuje, protože osteologický materiál, keramika, kovy, to vše vyžaduje rozdílné podmínky.

Otázkou tedy je, v jaké míře je vhodné nálezy z jednoho pohřbu rozdělit do několika skupin a uchovávat je v různých místnostech, budovách nebo dokonce městech, bereme-li v potaz, že zemřelému byly

do hrobu uloženy za nějakým účelem. Kupříkladu v Egyptě byly do hrodek často přikládány „magické papyrasy“, případně byly texty psány přímo na mumie. Měly sloužit jako posvátná vodítka zemřelým pro bezpečný přechod do dalšího světa (Giles, 2013; str. 487).

8.4 Vystavování ostatků

Další otázkou je, zda je etické vystavovat lidské ostatky, kosterní, či ty mumifikované, na odiv veřejnosti, ať už jde o různé výstavy, muzejní expozice nebo právě památky typu krypt, kostnic či katakomb.

Podívejme se na kryptu v Palermu. Zde byli pohřbíváni lidé, kteří předem souhlasili s tím, že budou mumifikováni a vystavováni. Dokonce byly případy, kdy o pohřbení v této hrobce vysloveně usilovali. Extrémním případem jsou Inkové, kterým smrt nezabrání ani ve vlastnictví majetku či účasti při rituálních obřadech a událostech. Jejich mumifikovaná těla jsou vystavována v ulicích a na čestných místech (Tarlow – Stutz, 2013; str. 6). Porovnáme-li tyto skutečnosti s kryptou pod klatovským jezuitským kostelem, situace je zcela odlišná. Zemřelí jezuité zde byli pohřbíváni bez jakéhokoliv dalšího úmyslu pozdější prezentace.

Je tedy vůbec vhodné či eticky správné, něco takového jako jsou klatovské katakomby, provozovat? Dle mého názoru ano. Vše ale musí probíhat za přísně dodržovaných podmínek. Tedy zachování piety a šetrnému zacházení s těly. V dřívějších letech se s mumii nezacházelo zrovna ukázkovými způsoby, naznačovaly tomu například cigarety v ústech zemřelých a podobné výstřelky. V dnešní době je vše jinak. S těly je manipulováno velice šetrně a s patřičnou úctou.

Byla by škoda zakopat do země něco tak úctyhodného, jako jsou dokonale zachované lidské ostatky. Vždyť právě Jezuité dopomohli vytvořit nezaměnitelnou tvář a charakter města Klatovy. Domnívám se tedy, že je vhodné ostatky za správných podmínek prezentovat a umožnit nynějším obyvatelům pohlédnout „do tváře“ těm, kteří vybudovali značnou část centra města.

9 KONZERVACE KLATOVSKÝCH MUMIÍ

Jak již bylo v práci zmíněno, mumie v klatovské kryptě se setkaly s velkou nepřízní osudu, kdy v letech 1635 – 1636 probíhala na kostele rozsáhlá rekonstrukce. Při stavebních pracích se ať už nešťastnou náhodou nebo nedbalostí dělníků dostal stavební materiál do průduchů vedoucích věžemi kostela a bylo tak zabráněno proudění vzduchu. Následkem toho došlo ke zvýšení vlhkosti v prostorách krypty a k napadení těl plísněmi a hnilobou. Do dnešní doby se tedy dochovalo z původních více než dvou set těl necelých čtyřicet mumifikovaných ostatků.

9.1 První návštěva restaurátorů

Mumie, které přečkaly skandální rekonstrukci kostela bez větší újmy, byly ošetřeny v roce 1963. V té době byly rakve opatřeny novými skleněnými víky. Tím se předešlo dalšímu poničení dochovaných ostatků.

V tomto stavu mumie vydržely až do roku 1999, kdy se na ně poprvé přijel podívat tým odborníků. Prvního řádného a odborného ošetření se však klatovské mumie dočkaly až v roce 2001. Odborný tým profesionálů v čele s restaurátorkou/konzervátorkou Irenou Strakovou dále doplňují další restaurátoři, mikrobiolog a chemik.

Při první návštěvě byly odebrány vzorky plísní. Ty byly podrobeny rozboru. Všechny mumie, které se do té doby zachovaly v přijatelném stavu, byly řádně vydesinfikovány (Irena Straková, konzervátorka).

Každá mumie dostala svoji tzv. „záznamovou kartu“. V takovém dokumentu jsou uvedeny všechny potřebné údaje. Obsahuje údaje vypovídající například o rozměrech tělesných ostatků, jejich hmotnosti, či zda byl u těla nalezen nějaký artefakt. Mohlo se jedna například o růženec, či jiný osobní předmět. Jsou zde také zaznamenány poznatky, zda se mumie dochovala s původním oděvem či nikoliv. Do této „záznamové karty“ se pak dále zaznamenávají poznatky o stavu těl.

9.2 Průběžné kontroly

Následné kontroly probíhaly dvakrát, někdy třikrát do roka. Mezitím probíhaly i mimořádné kontroly, v případě, že se cokoliv vymykalo normálu. Průběžné kontroly jsou velice důležité. Při každé kontrole jsou všechna mumifikovaná těla ohledána, zda se neobjevují stopy tvořících se plísní (*Obr. 17*). V případě, že se na ostatcích objeví tvořící se zárodky plísní či hniloby, jsou napadená místa včas ošetřena a předchází se tak nenávratnému zničení ostatků (Irena Straková, konzervátorka).

9.3 Rok 2011

Poměrně dlouhou dobu čekaly prostory krypty pod jezuitským kostelem na celkovou rekonstrukci. Zásadním se stal rok 2011, kdy vytoužená rekonstrukce proběhala. Desítky let nefungující ventilační systém, který zapříčinil zničení většiny těl, byl znovu obnoven. Díky tomu začal v prostorách krypty opět cirkulovat vzduch, což je pro bezpečné uchování ostatků velmi důležité. Rozdíl mezi klimatem venku a v kryptě vyrovnávají několikeré skleněné posuvné dveře. Tudíž v prostorách krypty vznikla téměř hermeticky uzavřená oblast. V prostorách krypty tedy nedochází k nijak velkým výkyvům teploty a vlhkosti, což je pro mumie ideální. Každá rakev byla opatřena skleněným víkem, díky kterému má každá mumie svoje ideální prostředí, což znamená stálou vlhkost a teplotu. Díky přiléhavosti víka k rakvi je také výrazně snížena míra prašnosti (Irena Straková, konzervátorka) (*Obr. 18 – 20*).

9.4 Ošetření tělesných ostatků

Jak jsem již zmínila, při každé kontrole jsou důkladně prohlédnuty všechny mumie. Je vytipováno několik kusů, které jsou od začátku problematické, a tak je jim věnována větší pozornost.

Důležitým krokem, ještě před samotným ošetřováním mumií, je provedení důkladných mikrobiologických stěrů. Tyto stěry slouží k odebrání vzorků plísní. Podle výsledků se pak vyrábí roztok „na míru“.

Tento roztok je složen z destilované vody a lihu, a to v určitém poměru. Nejdůležitější je, nejdříve roztok vyzkoušet. Je nutné zjistit, zda mumie nanesení roztoku snese a nestane se, že roztok nadělá ještě více škody, než samotné plísně.

Roztok se nanáší na dobu zhruba pěti let. Ovšem tato doba není pevně stanovená. Vše záleží na momentálním stavu mumií. Konkrétně právě u klatovských mumií tato pětiletá lhůta letos (2016) vyprší. Podle slov konzervátorky však nejspíše dojde k ročnímu odložení další konzervace, jelikož nejsou na mumiích viditelné znaky vracející se plísně. Proto tedy není nutné těla „zbytečně“ zatěžovat dalšími chemikáliemi.

Nanášení roztoku probíhá pomocí štětců. V místech, kam není možné se se štětcem dostat, je použit rozprašovač (*Obr. 21*). Samozřejmě pro konzervátory jsou ochranné pomůcky, jako rukavice, respirátor (ten spíše kvůli prachu) (Irena Straková, konzervátorka).

9.5 Oděv mumií

Jak jsem již zmínila, typickým oděvem členů jezuitského řádu byl černý talár s cingulem, někdy doplněný o biret. Některá mumifikovaná těla se dochovala i se zbytky původního oděvu. Pro mumie, které oděv postrádaly, bylo nutné opatřit oděv nový. Oděv je velmi důležitou součástí. Chceme-li mumifikované ostatky nějakým způsobem prezentovat veřejnosti, je důležité zakrýt alespoň intimní oblasti zemřelých. Za pomoci restaurátorky byly tedy mumie opatřeny bederními rouškami (*Obr. 22*).

Pro výrobu těchto bederních roušek bylo použito umělých materiálů. Umělé materiály byly užity hlavně z praktických důvodů, protože na rozdíl od organických materiálů jako je bavlna či hedvábí, nepodléhají tyto materiály plísním a hnilobě. To bylo v kryptě pod klatovským jezuitským kostelem velmi důležité, jelikož do roku 2011, kdy proběhla zatím nejrozsáhlejší rekonstrukce krypty, ještě nebyl obnoven ventilační systém.

Právě v roce 2011, bylo v kryptě jezuitského kostela v rámci zmiňované rekonstrukce dosaženo optimálních podmínek pro uchování mumifikovaných ostatků členů řádu a místní šlechty. Mohlo tedy dojít k opatření nových oděvů pro mumie. Bederní roušky z umělých materiálů byly (opět za pomoci restaurátorky) zaměněny za oděvy z bavlny. Byla použita látka tmavě modré, skoro až černé barvy (*Obr. 23*) (Irena Straková, konzervátorka).

9.6 Dnešní stav

Do dnešní doby proběhla na klatovským mumiih spousta konzervačních a restaurátorských akcí. Počínaje odebráním vzorků pro zjištění identity plísní, přes jejich likvidaci, desinfekci těl a následné konzervování. Dnes už jde především o preventivní prohlídky, zda se plíseň opět neobjevuje. Tým konzervátorů má vytipované problematické mumie, které jsou při každé kontrole podrobeny důkladnější prohlídce. Mimo sledování plísní, je v současné době kontrolován stav kůže mumifikovaných ostatků. Bylo zjištěno, že na několika místech dochází k odlupování kůže od kostí. To by mohl být do budoucna jistý problém, který by musel být řešen, pravděpodobně tím způsobem, že by se kůže přichycovala zpět ke kostem lepidlem.

9.7 Rekonstrukce podoby Anežky Kunhuty Příchovské z Příchovic

V nové expozici klatovských katakomb se můžeme setkat s rekonstrukcí jedné mumifikované ženy. Jedná se o Anežku Kunhutu Příchovskou z Příchovic. Je to jedna z nejlépe zachovalých mumií v kryptě pod jezuitským kostelem. Anežka se narodila v roce 1612 a zemřela ve svých 66 letech 10. října roku 1678. Její mumifikované tělo leží v rakvi, vedle však stojí podobizna ženy, která žila před více než čtyřmi sty lety (*Obr. 24*).

Aby mohl být vytvořen trojrozměrný model tváře Anežky, muselo být její mumifikované tělo podrobena výpočetní tomografii, neboli vyšetření

CT. Jelikož z těl zemřelých nebyly před mumifikací odstraněny žádné orgány, u vědců panovala zvědavost, jak orgány v mumifikovaném těle po stovkách let vypadají. Protože vysušené tělo váží asi jen jednu desetinu původní váhy živé osoby, bylo nutné snížit parametry skenování.

Jako první byla vyšetřena hlava. Ukázalo se, že z mozku zbyly jen velmi malé části v zadní části mozkovny. Avšak v očních bulvách byly zpozorovány pozůstatky očí, zároveň byly objeveny zachovalé okoohybné svaly. V jedné z vedlejších nosních dutin byla objevena zbytnělá sliznice, což nasvědčuje buďto akutní zánět a rýmu v posledních několika dnech života Anežky, nebo to, že Anežka trpěla chronickým zbytněním sliznice, tedy nosními polypy. Také byly vyzorovány aterosklerotické změny na tepnách. Z viditelného ztenčení a ohlazení kosti dolní čelisti je zřejmé, že Anežka již několik let neměla své zuby.

Při vyšetření celého zbytku těla bylo zjištěno, že se zachovaly jen malé zbytky povrchové části plic a srdce nebo orgány břišní dutiny nebyly téměř vůbec zpozorovatelné. V oblasti mezihrudí a v dutině břišní se však ukázaly drobné kalcifikace. Pravděpodobně se jedná o zvápnělé lymfatické uzliny. Mohlo se jednat o postižení uzlin způsobené tuberkulózou.

Pomocí výsledků vyšetření CT byl tedy vytvořen trojrozměrný model hlavy Anežky a její pravděpodobná podoba tváře. Celá postava byla oděna do dobového kostýmu (*Obr. 25*) a je vystavena vedle rakve, kde leží samotná Anežka (www.katakomby.cz).

10 ZÁVĚR

Více než dvě stovky let probíhaly v Klatovech „boje“ mezi městem a církví. Předmětem zájmu nebylo nic jiného než krypta nacházející se pod jezuitským kostelem Neposkvrněného početí Panny Marie a sv. Ignáce, kde je k věčnému odpočinku uloženo necelých čtyřicet mumifikovaných tělesných ostatků členů jezuitského řádu a místní městské šlechty. Nyní, na počátku druhého tisíciletí se konečně dospělo k fungující spolupráci. Společným cílem je totiž zachování expozice v klatovské kryptě.

Jsou to právě mumie, které nám poskytují velmi cenné informace o minulém světě. Ať už se jedná o uměle či přirozeně mumifikované ostatky. Nicméně přirozeně mumifikovaná těla jsou pro vědeckou obec o něco cennější, jelikož jsou zdrojem informací, které z balzamovaných těl nevyčteme. Je tedy velmi důležité dále pečovat o toto historické dědictví.

Po prostudování dostupné literatury a materiálů týkajících se klatovské krypty a památek podobného charakteru jsem dospěla k názoru, že ač jsou si v různých směrech krypty velmi podobné, každá má své kouzlo a jisté prvky jedinečnosti. Nelze srovnávat způsob pohřbívání v různých sociálních sférách či náboženských skupinách. Co je ale viditelně podobné, je způsob mumifikace. V případě lokalit srovnávaných v této práci je to mumifikace zapříčiněná proudícím vzduchem.

Nelze říci, že ve všech zkoumaných lokalitách docházelo k mumifikaci záměrně. Domnívám se, že k záměrné mumifikaci docházelo pouze v katakombách v Palermu. Samozřejmě je možné, spíše pravděpodobné, že po určité době, kdy bylo zpozorováno, že uložená těla vysychají, byla do prostor k mumifikaci ukládána již zcela záměrně.

Konzervace mumifikovaných tkání je jedním z nejdůležitějších procesů, potřebných pro zachování souborů, které se ukrývají v kryptách kostelů. Průběžnými kontrolami a pokračující šetrnou péčí je jisté možné dosáhnout toho, aby mumie setrvaly v nezměněném stavu další, troufám si říci, stovky let.

11 POZNÁMKY

Katakomby – Podzemní prostory, používané k pohřbívání. Z hygienických a náboženských důvodů většinou umístěny mimo město. Jedná se o systémy chodeb, někdy až několik desítek metrů pod zemí. Vytesávány byly do tufu a mohly mít i několik pater. Těla zde byla ukládána do vyhloubených výklenků – lokuli, někdy i do kamenných komor.

Krypta – Jedná se obvykle o klenutou kapli, která je umístěna v podzemí, obvykle pod kostelem. Slouží k pohřbívání světců, panovníků a také významných církevních osob.

Ráda bych upřesnila, že pojem katakomby je v této práci používán i pro památky, které nesplňují požadavky pro pojmenování tímto názvem. S výjimkou kapucínských katakomb v Palermu a Kalixtových katakomb v Římě, které katakombami jsou. V případech jako jsou Klatovy či Brno se jedná spíše o krypty.

12 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

12.1 Literatura

ASCHENBRENNER, V. 2011: Hudebně-liturgický provoz jezuitské koleje v Klatovech v 18. století. Vyd. 1. Plzeň. Západočeská univerzita. ISBN: 978-80-7043-952-4.

BRAMANTI, B. 2013: The Use of DNA Analysis in the Archaeology of Death and Burial, In: The Oxford handbook of the archaeology of death and burial. (First edition. Ed., Oxford handbooks): Oxford University Press. ISBN: 987 – 0 – 19 – 956906 – 9.

BOGUCKI, P. 2002: Sněžný muž odhaluje tajemství doby kamenné. In: Vepsáno do kostí: Jak lidské ostatky odhalují tajemství mrtvých. Praha. Mladá Fronta. ISBN: 978-80-204-1651-3.

ČORNEJOVÁ, I. a kol. 2007: Barokní jezuitské Klatovy. Sborník textů ze symposia v Klatovech 27. – 29. dubna 2007. Občanské sdružení Klatovské katakomby.

FLECKINGER, A. 2007: Menschen aus dem Eis. In: Mumien. Der Traum vom ewigen Leben (Publikationen der Reiss-Engelhorn-Museen, Vol. Band 24). Mainz am Rhein: Philipp von Zabern.

GEBÜHR, M. 2007: Moorleichen aus Schleswig-Holstein. In: Mumien. Der Traum vom ewigen Leben (Publikationen der Reiss-Engelhorn-Museen, Vol. Band 24). Mainz am Rhein: Philipp von Zabern.

GILES, M. 2013: Preserving the Body, In: The Oxford handbook of the archaeology of death and burial. (First edition. Ed., Oxford handbooks): Oxford University Press. ISBN: 987-0-19-956906-9.

HAVLÍČEK, M. 2013: Misie Alberta Chanovského a barokní katechismy. In: Pět hvězd nad českým královstvím. Svatý Jan Nepomucký

a katolická reformace. Barokní jezuitské Klatovy 2013 – sborník příspěvků. Klatovy. ISBN: 978-80-260-5367-5.

HEROLD, M. 2014: Klatovy v době dvou pobytů P. Bohuslava Balbína SI. In: Dělán to k větší slávě Boží a chvále vlasti. Bohuslav Balbín a jeho doba. Barokní jezuitské Klatovy 2014 – sborník příspěvků. Klatovy. ISBN: 978-80-260-7196-3.

HRDLIČKA, M. 1947: Volání Klatovska. Vlastním nákladem.

HYLMAR, F. 2013: Od Chanovského do současnosti. Jaký je (vlastně) vnitřní svět jezuitů. In: Pět hvězd nad českým královstvím. Svatý Jan Nepomucký a katolická reformace. Barokní jezuitské Klatovy 2013 – sborník příspěvků. Klatovy. ISBN: 978-80-260-5367-5.

JÖCKLE, C. 2000: Memento mori. Historie pohřbívání a uctívání mrtvých. ISBN: 80-242-0108-9

KOKAISL, P. a KOKAISLOVÁ, P. 2013: Kostely a kaple v klatovském okrese. 1. díl. Bývalý politický okres Klatovy. Praha: Nostalgie, 2013. ISBN: 978-80-905365-6-2.

MADEA, B., PREUSS, J. und MUSSHOF, F. 2007: Vom blühenden Leben zu Staub – der natürliche Kreislauf von Werden un Vergehen. In: Mumien. Der Traum vom ewigen Leben (Publikationen der Reiss-Engelhorn-Museen, Vol. Band 24). Mainz am Rhein: Philipp von Zabern.

PETERSEN, A. 2013: The Archaeology of Death and Burial in the Islamic World, In: The Oxford handbook of the archaeology of death and burial. (First edition. Ed., Oxford handbooks): Oxford University Press. ISBN: 987-0-19-956906-9.

ROSENDAHL, W. 2007: Natürliche Mumifizierung – selten, aber vielfältig. In: Mumien. Der Traum vom ewigen Leben (Publikationen der Reiss-Engelhorn-Museen, Vol. Band 24). Mainz am Rhein: Philipp von Zabern.

RUBÁŠ, I. 2012: Klatovská historie I. Zajímavosti klatovského náměstí. Majka, Klatovy. Občanské sdružení „Přátelé české historie“.

SALVETR, R. 2014: Dělán to k větší slávě Boží a chvále vlasti. Bohuslav Balbín a jeho doba. Barokní jezuitské Klatovy 2014 – sborník příspěvků. Klatovy. ISBN: 978-80-260-7196-3.

SVATOŠ, M. 2014: Bohuslav Balbín – literární teoretik, učitel, hagiograf a historik. In: Dělán to k větší slávě Boží a chvále vlasti. Bohuslav Balbín a jeho doba. Barokní jezuitské Klatovy 2014 – sborník příspěvků. Klatovy. ISBN: 978-80-260-7196-3.

ŠMEJDA, L. 2014: Odpočívajte v pokojí? Etika a politika archeologie pohřebních památek. In: Veřejná archeologie 5. Příspěvky z konference Archeologie a veřejnost 7. Katedra archeologie ZČU Plzeň a Veřejná archeologie o. s.

TARLOW, S. and STUTZ, L. N. 2013: Beautiful Things and Bones of Desire: Emerging Issues in the Archaeology of Death and Burial, In: The Oxford handbook of the archaeology of death and burial. (First edition. Ed., Oxford handbooks): Oxford University Press. ISBN: 987-0-19-956906-9.

TICHÁ, Z. 1986: Život a dílo Bohuslava Balbína. In: Krásy a bohatství české země. Výbor z díla Rozmanitosti z historie Království českého. Praha. Panorama, 1986.

VÁŇOVÁ, L. 2009: Klatovy. Arkáda, 2009.

VLČEK, P., SOMMER, P., FOLTÝN, P. 1997: Encyklopedie českých klášterů, nakladatelství Libri, Praha 1997, ISBN 80-85983-17-6.

WEINMANN, J. 1997: Zajímavosti z historie Klatov od založení města až do konce roku 1939. Vlastním nákladem.

WISE, K. 2002: Mumie kultury Chinchorro. In: Vepsáno do kostí: Jak lidské ostatky odhalují tajemství mrtvých. Praha. Mladá Fronta. ISBN: 978-80-204-1651-3.

WRIGHT, J. 2006: Jezuité: misie, mýty a dějiny. 1. vy. V českém jazyce. Překlad Gerik Císař. Praha: BB/art, 2006. ISBN: 80-7341-780-4.

WUNN, I. 2007: Mumien in Klöstern und Kirchen – Mönche, Päpste und Fürsten. In: Mumien. Der Traum vom ewigen Leben (Publikationen der Reiss-Engelhorn-Museen, Vol. Band 24). Mainz am Rhein: Philipp von Zabern.

12.2 Internetové odkazy

<http://www.katakomy.cz/jezuiteaklatovy/seznampohrbenych/seznamzesnulychjezuitu>

<http://www.katakomy.cz/jezuiteaklatovy/seznampohrbenych/seznamzesnulychnejezuitu>

<http://www.katakomy.cz/katakomyklatovy/historiekrypty>

<http://www.katakomy.cz/novinky/archivnovinek/86-anezka-prichovska-na-ct-vysetreni>

<http://www.gryspek.cz/kralovicke-mumie/>

<http://hrobka.kapucini.cz/subdom/hrobka/index.php/cz/kapucinska-hrobka/historie-hrobky>

<http://www.prague.eu/cs/objekt/mista/109/kostel-panny-marie-vitezne-prazske-jezulatko?back=1>

13 RESUMÉ

This thesis is focused on the issue of burials in churches, in crypts and in catacombs. The main attention is given to the Crypt below Jesuit Church of the Virgin's Immaculate Conception and St. Ignatius in Klatovy. This is the place where they were buried members of the Jesuit order, nobility and wealthy burghers. The first part focuses on a short description of the Jesuit order, its history, coming into Bohemia and Klatovy. There is also in short described the history of the Jesuit Church. The following is a description of the crypt below Jesuit Church in Klatovy, its history, purpose of origin, technical solutions, ventilation system etc.

The second part of this thesis researches some of the monuments of its kind in the Czech Republic and Europe. This information is based on literature. Obtained data are compared with knowledge of the crypt in Klatovy. This information is compared with information regarding the mummification way, identity of the buried individuals etc.

In the last part is the great attention given to the issue of mummification of human tissues and its consequent conservation and preservation of relics. In the thesis is question regarding the ethics to deal. – It means exhibiting human mummified relics to the public. If is this appropriate and under what conditions.

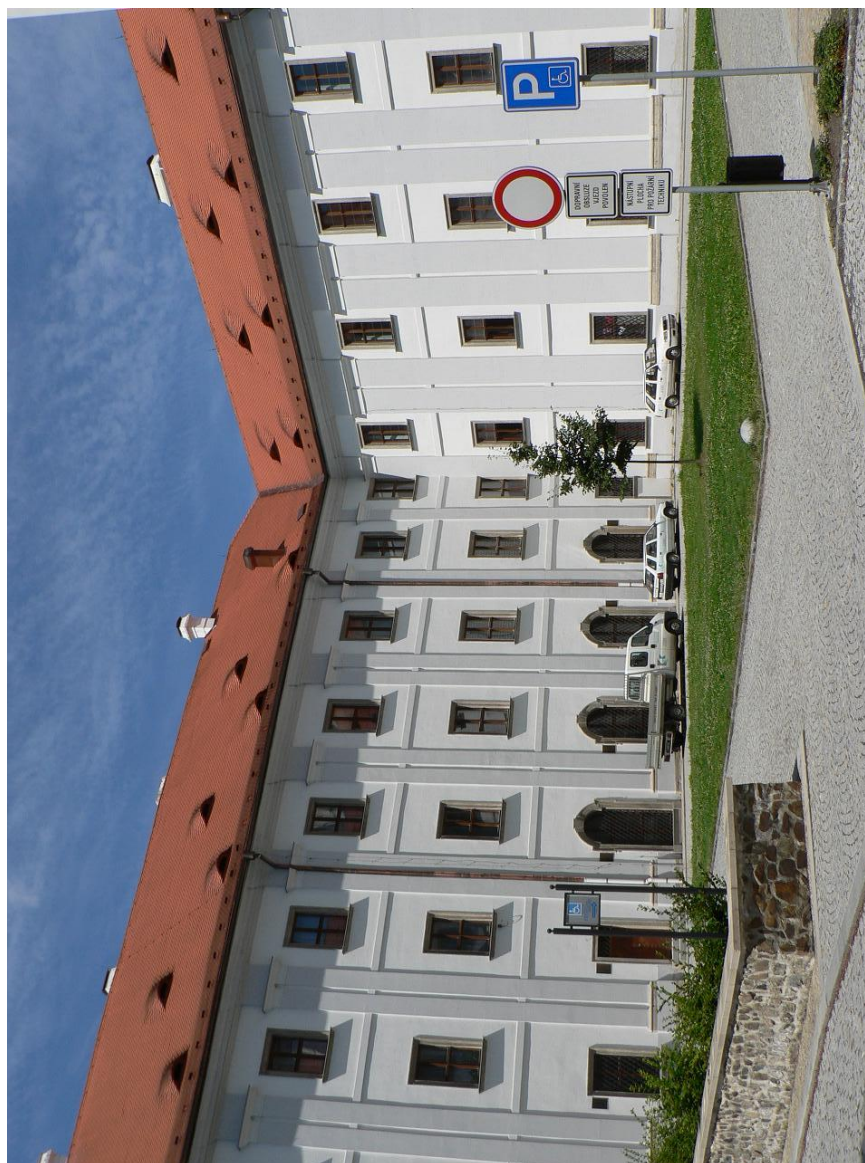
14 PŘÍLOHY

Obrázek č. 1 (sv. Ignác)

Obrázek č. 2 (symboly Jezuitského řádu)

Obrázek č. 3 (současná podoba jezuitské koleje)

Zdroj: <http://www.krizemkrazemceskem.cz/wp-content/uploads/2012/07/Klatovy-n%C3%A1dvo%C5%99%C3%AD-jezuitsk%C3%A9-koleje.jpg>

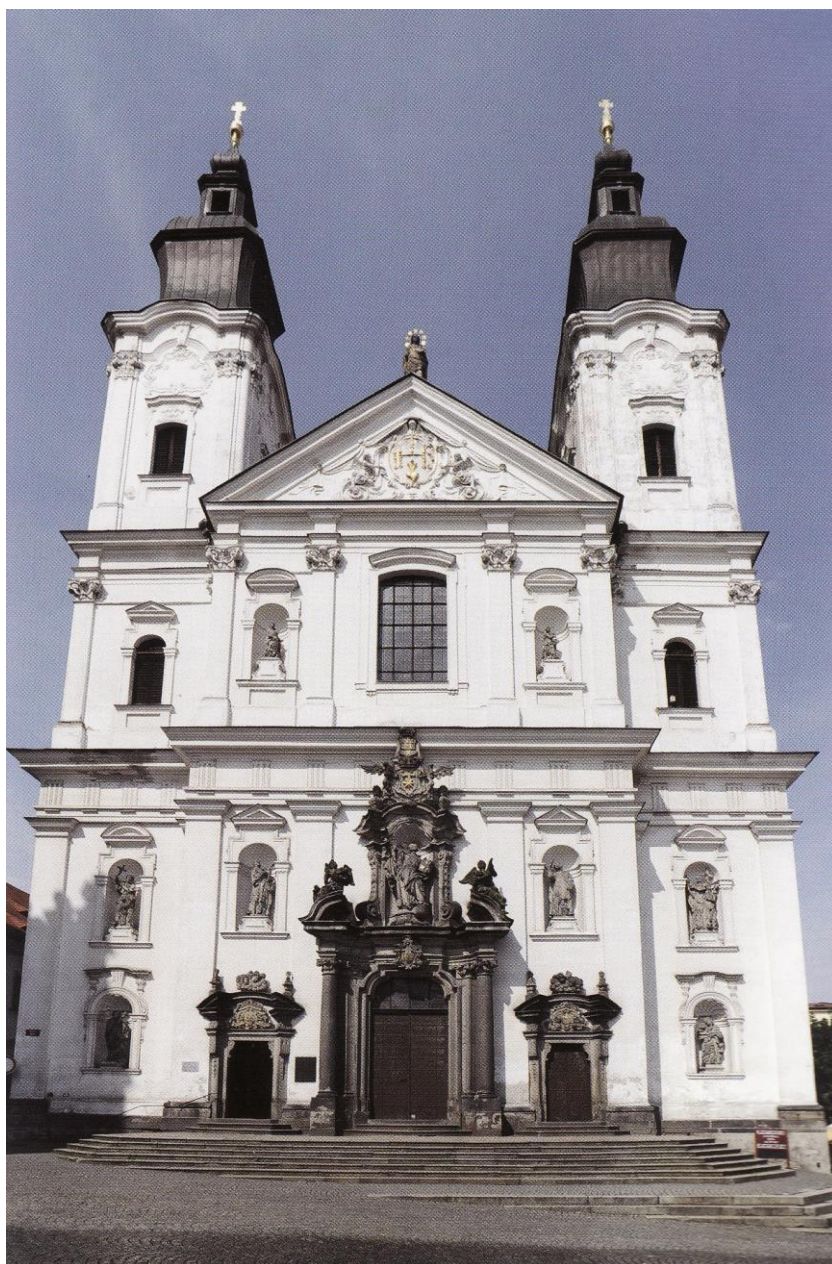

Obrázek č. 4 (Albert Chanovský)

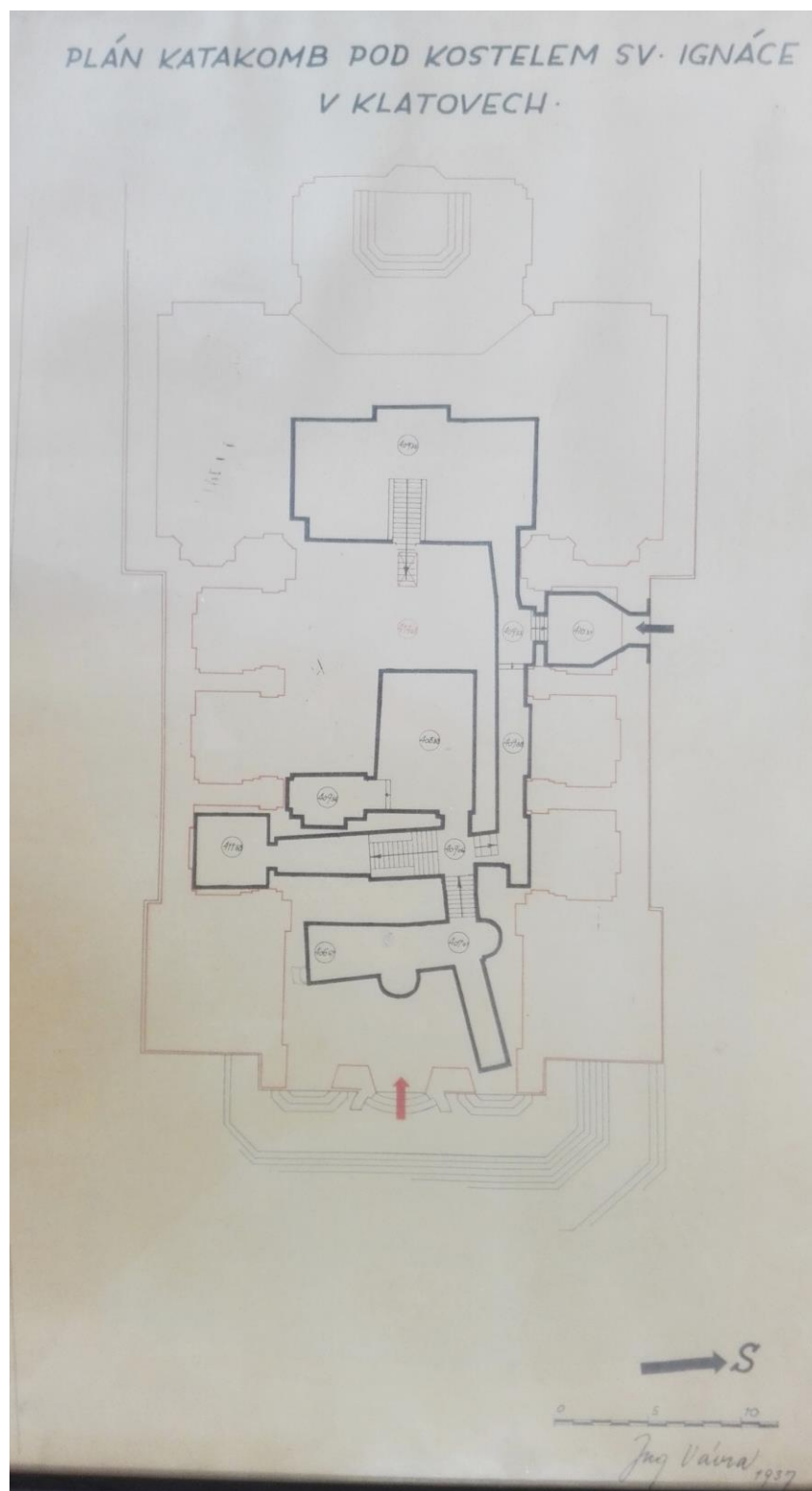
Obrázek č. 5 (Bohuslav Balbín)

Zdroj: BALBÍN, B. 1986: Krásy a bohatství české země.

Obrázek č. 6 (kostel Neposkvrněného početí Panny Marie a sv. Ignáce v Klatovech)

Zdroj: ASCHENBRENNER, V. 2011: Hudebně-liturgický provoz jezuitské koleje v Klatovech v 18. století.

Obrázek č. 7 (plán krypty pod jezuitským kostelem z roku 1937)

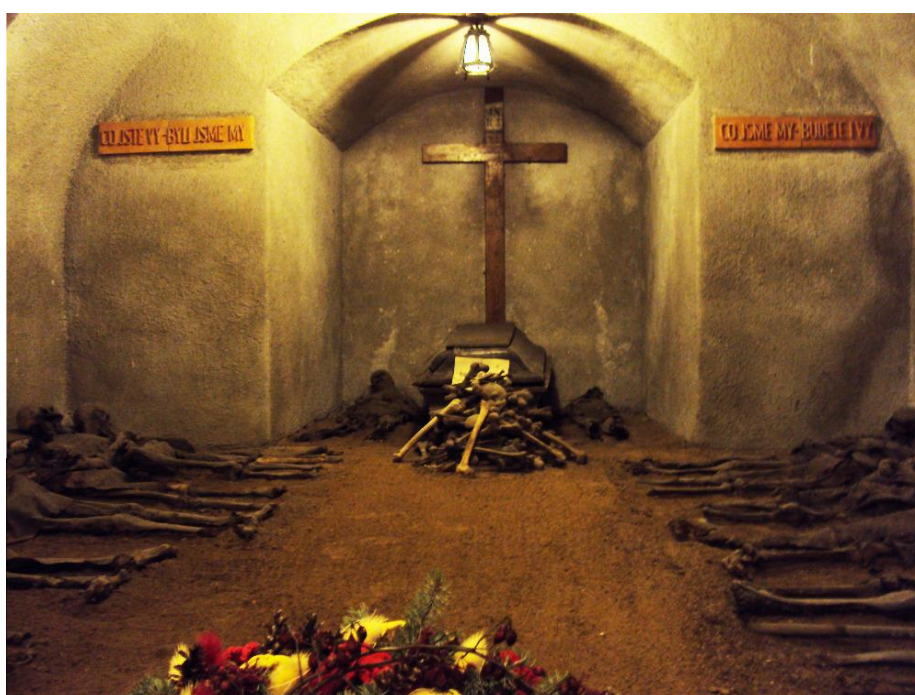
Zdroj: Okresní archiv města Klatovy.

Obrázek č. 8 (náhrobek na klatovském hřbitově)

Obrázek č. 9 (hrobka Brno, při práci konzervátorů)
Zdroj: Fotoarchiv Ireny Strakové, konzervátorky.

(hrobka Brno, po zásahu konzervátorů a restaurátorů)
Zdroj: Fotoarchiv Ireny Strakové, konzervátorky.

Obrázek č. 10 (baron Trenck)

Zdroj: Fotoarchiv Ireny Strakové, konzervátorky.

Obrázek č. 11 (mumie v Kralovicích)

Zdroj: Fotoarchiv Ireny Strakové, konzervátorky.

Obrázek č. 12 (kostel Panny Marie Vítězné a Pražského Jezulátka v Praze)

Zdroj: <http://www.prague.eu/file/edee/object/109/2237.jpg>

Obrázek č. 13 (Kalixtovy katakomby v Římě, lokuli)

Zdroj: <http://www.cestujzadara.cz/cestopisy/evropa/cestopisy-z-italie/temna-strana-rima/catacombe-di-san-callisto-jpg.jpg>

Obrázek č. 14 (ukládání těl v katakombách v Palermu)

Zdroj: WIECZOREK, A. – TELLENBACH, M. – ROSENDAHL, W. 2007:

Mumien. Der Traum vom ewigen Leben.

Palermo.

Zdroj: <http://www.lovecpokladu.cz/img/2010/viky/viky20100122-2.jpg>

Obrázek č. 15 (Rosalia Lombardo)

Zdroj: WIECZOREK, A. – TELLENBACH, M. – ROSENDAHL, W. 2007:
Mumien. Der Traum vom ewigen Leben.

Obrázek č. 16 (ukládání těl v kryptě v Klatovech)

Zdroj: [http://www.antikvariatmotyl.cz/media/images/sc0024%20\(4\).jpg](http://www.antikvariatmotyl.cz/media/images/sc0024%20(4).jpg)

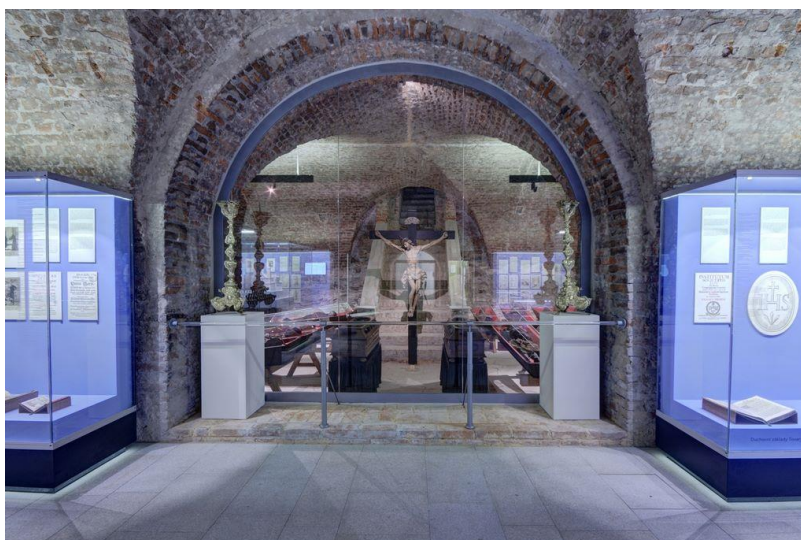

Obrázek č. 17 (kontrola mumii)

Zdroj: Fotoarchiv Ireny Strakové, konzervátorky.

(kontrola mumii)

Obrázek č. 18 – 20 (klatovská krypta po rekonstrukci v roce 2011)

Zdroj: www.katakomy.cz

Obrázek č. 21 (ošetřování mumie)

Zdroj: http://klatovsky.denik.cz/galerie/foto.html?mm=klatovy_13081

Obrázek č. 22 (dočasný oděv mumii)

Zdroj: http://i.idnes.cz/10/091/cl6/ALT358c5d_PLZEN.JPG

Obrázek č. 23 (konečný oděv z bavlny)

Zdroj: http://i.idnes.cz/11/022/cl6/SOU3917f2_184043_9948867.jpg

Obrázek č. 24 (mumie Anežky Příčovské)

Zdroj:

http://1gr.cz/fotky/idnes/14/053/org/PP53880b_124234_10533273.jpg

Obrázek č. 25 (rekonstrukce Anežky Příchovské)

Zdroj: http://www.kk2010.cz/galerie/2011-11-16_vysveceni/img00042.jpg